

WIOLETA SOBCZAK, LILIANNA JABŁOŃSKA, LIDIA GUNERKA
Warszawa

Zmiany strukturalne w produkcji ogrodniczej w trzech makroregionach Polski

Wprowadzenie

Polskie rolnictwo charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem regionalnym¹. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w strukturze agrarnej. Różnorodność ta wynika głównie z uwarunkowań przyrodniczych oraz poziomu przekształceń strukturalnych². W 2005 roku Polska była w czołówce państw Unii Europejskiej z najbardziej rozdrobnioną strukturą gospodarstw³. Znaczne rozdrobienie jakim charakteryzuje się polskie rolnictwo wpływa niekorzystnie na warunki gospodarowania. W związku z powyższym w krajach Unii Europejskiej, w tym także w Polsce dąży się do zmniejszenia liczby gospodarstw, a w zamian do wzrostu ich przeciętnej wielkości⁴. W celu zwiększenia spójności i zminimalizowania różnic regionalnych Wspólnota podjęła inicjatywę

¹ G. Gorzelak, *Polskie regiony w procesie integracji europejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2002, nr 2–3.

² C. Csaki, Z. Lerman, *Land and Farm Structure in Poland. The Department of Agricultural Economics and Research*, The Hebrew University of Jerusalem, 2001; J. Babiak, *Zmiany w strukturze rolnictwa w Unii Europejskiej*, „Roczniki Integracji Europejskiej” 2010, nr 4.

³ J. Bożek, *Typologia krajów Unii Europejskiej pod względem podobieństwa struktury agrarnej*, „Oeconomia” 2010, nr 9 (3).

⁴ C. Diepen, R. Rabbiange, *Changes in agriculture and land use in Europe*, „European Journal of Agronomy” 2000, 13; C. Csaki, A. Nucifora, *The Agrarian Economies of Central-Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States: an Update on Status and Progress in 2001*, „ECSSD Environmentally and Socially Sustainable Development Working Paper” 2001, nr 36.

wsparcia programów mających na celu zacieranie się różnic społeczno-gospodarczych w państwach członkowskich⁵. Efektem tego ma być wzrost liczby największych gospodarstw, tzn. z powierzchnią powyżej 50 ha. Pozytywnym jest, że corocznie tych gospodarstw przybywa. W Polsce największa ich liczba znajduje się w północnej części kraju i równocześnie właśnie na tym obszarze następuje najszybsza poprawa struktury agrarnej. Zupełnie inaczej wygląda sytuacja na obszarach Polski południowo-wschodniej, gdzie występują głównie gospodarstwa o niewielkiej powierzchni. Warto podkreślić, że w przypadku produkcji ogrodniczej ich największa koncentracja znajduje się w na obszarach Polski środkowej⁶. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy doszukiwać się w historii, gdzie poprzez zabory wykształciły się różne systemy gospodarowania, uzależnione od modelu funkcjonowania państwa zaborczego. Stąd też regionalizacja w polskim rolnictwie ma charakter długofalowy i jego zmiana jest powolna. Wśród aktualnych przyczyn powolnego tempa zmian w strukturze agrarnej polskich gospodarstw należy wymienić przerost zatrudnienia i utajone bezrobocie w rolnictwie. Wielu ludzi obecnie prowadzących gospodarstwa, bardzo często mało rentowne, byłoby gotowe podjąć pracę w innym sektorze, dołączając jednocześnie swoje grunty do gospodarstw większych i bardziej rentownych⁷. Obecny stan struktury agrarnej utrudnia również rozwój ogrodnictwa, który stanowi ważny element polskiego rolnictwa.

Celem pracy było zbadanie zmian strukturalnych w produkcji ogrodniczej wspomnianych wyżej makroregionów oraz ich ocena w relacji do przemian w krajowym ogrodnictwie.

1. Metodyka

W pracy analizowano zmiany w użytkowaniu gruntów, na których prowadzona jest produkcja ogrodnicza, w trzech makroregionach Polski. Do pierwszego regionu (I) zakwalifikowano województwo zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie. Drugim makroregionem (II) określono obszary z centralnej Polski, mianowicie województwo wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie

⁵ J. Bożek, *Typologia krajów Unii Europejskiej...*

⁶ J. Bożek, D. Bogocz, *Przestrzenne zróżnicowanie struktury agrarnej województw w ujęciu dynamicznym*, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, Tarnów 2012.

⁷ J. Bożek, *Typologia krajów Unii Europejskiej...*

i mazowieckie, zaś jako trzeci makroregion (III) wyodrębniono obszary województw podlaskiego, lubelskiego oraz podkarpackiego. Przeprowadzone analizy dotyczyły zmian jakie nastąpiły pomiędzy dwoma ostatnimi Spisami Rolnymi w areale upraw, ilości gospodarstw i średniej powierzchni upraw w pojedynczym gospodarstwie specjalizujących się w produkcji ogrodniczej oraz w powierzchni upraw głównych gatunków owoców i warzyw. Zmiany te badano na tle zmian w całym krajowym ogrodnictwie, a poprzedzono je analizą zmian strukturalnych w sektorze rolnym badanych regionów oraz całego kraju. W pracy przyjęto określenia i pojęcia stosowane w klasyfikacji ogrodniczej Głównego Urzędu Statystycznego. W analizach posłużono się metodami matematyczno-statystycznymi, mianowicie indeksami o podstawie stałej, które posłużyły do zanalizowania zmian w czasie, zarówno w przypadku liczby gospodarstw jak i w powierzchni upraw, a także wskaźnikami procentowymi obrazującymi zmiany w strukturze użytkowania gruntów. Jako materiał źródłowy wykorzystano dane Głównego Urzędu Statystycznego oparte na wynikach Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 i 2010 roku, uzupełnione o dane zawarte w raportach Głównego Urzędu Statystycznego sporządzonych na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku, a także dane z roczników statystycznych GUS dotyczących produkcji roślinnej.

2. Wyniki badań

2.1. Zmiany w wykorzystaniu gruntów rolniczych

Przeprowadzone analizy wykazały, że pomiędzy 2002 a 2010 rokiem powierzchnia gospodarstw rolnych w Polsce zmniejszyła się o 6,5% do poziomu 18,1 mln. Spowodowane było to zmniejszeniem się powierzchni użytków rolnych, których areal w 2010 roku był mniejszy o 8,1% niż w 2002 roku. Podobna sytuacja wystąpiła również na terenie trzech głównych regionów Polski (tabela 1). Największy spadek miał miejsce na obszarze województw regionu III czyli podlaskiego, lubelskiego i podkarpackiego. Tu w ciągu 8 lat powierzchnia użytków rolnych spadła o 9,6%. Mniej niż w skali kraju, bo o około 6,6%, zmniejszyła się powierzchnia użytków rolnych na obszarze II i III, czyli w Polsce centralnej i wschodniej. W skali kraju w znacznie większym stopniu zmniejszyła się powierzchnia gruntów ornych, bo aż o 15,7%, przy czym pod

zasiewami jedynie o 3,2%. Odmienne było w badanych regionach, gdzie odnotowano wzrost areálu gruntów orných, ale już w przypadku powierzchni pod zasiewami wzrost ten miał miejsce jedynie w regionie I. W regionie II i III areál gruntów pod zasiewami obniżył się, w tym ostatnim nawet o 8,2%. Przy spadkowej tendencji powierzchni gruntów pod zasiewami, wzrosła w całym kraju, w tym we wszystkich trzech badanych regionach, powierzchnia upraw sadowniczych. Największa zmiana nastąpiła w regionie województw zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego, gdzie w przeciągu 8 lat areál sadów uległ prawie potrojeniu. Niższy wzrost, bo o niecałe 50% miał miejsce na terenie województw podlaskiego, lubelskiego oraz podkarpackiego, zaś najmniejszą dynamiką wzrostu w latach 2002–2010 charakteryzował się obszar województw kujawsko-pomorskiego, łódzkiego i mazowieckiego, w przypadku których powierzchnia upraw sadowniczych zwiększyła się jedynie o 23%. Biorąc pod uwagę całkowity krajowy areál, to wzrósł on o 38,0%, w konsekwencji czego w 2010 roku wyniósł 374 tys. ha.

Zmiany jakie nastąpiły w areale gruntów wykorzystywanych rolniczo, pociągnęły za sobą zmiany w strukturze użytków rolnych. Wzrósł zarówno udział gruntów pod zasiewami, jak i sadów, z tym, że w przypadku sadów skala wzrostu była bardziej wyraźna. O ile udział krajowej powierzchni pod zasiewami w powierzchni gospodarstw wzrósł w analizowanym okresie z 55,7% do 57,7%, to udział sadów z 1,4% do 2,0%. Analogiczną sytuację odnotowano w omawianych regionach, przy czym największa zmiana została zaobserwowana na terenie województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego oraz dolnośląskie, gdzie udział powierzchni pod zasiewami zwiększył się o 5,4 pkt procentowe, a powierzchni sadów wzrósł 2,8-krotnie. Jeśli chodzi o pozostałe dwa regiony, to wzrost udziału powierzchni pod zasiewami był większy w regionie centralnej polski (o 0,8 pkt proc) niż polski wschodniej (o 0,2 pkt proc), natomiast udział sadów odwrotnie – silniej wzrósł w regionach wschodnich (o 60%) niż centralnych (o 30%).

Tabela 1

Powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych w Polsce w 2002 i 2010 roku według kierunków użytkowania

Wyszczególnienie		Powierzchnia gospodarstw ogółem	Użytki rolne			
			ogółem	grunty orne		sady
				ogółem	pod zasiewami	
Powierzchnia (w tys. ha)						
Kraj	2002	19 325,4	16 899,3	13 066,5	10 764,3	271,0
	2010	18 070,0	15 534,0	11 015,0	10 427,7	374,1
I region	2002	2795,8	2533,3	2056,5	1559,0	14,4
	2010	2722,6	2373,8	2188,3	1664,3	40,4
II region	2002	7110,7	6320,6	5054,5	4471,5	143,7
	2010	6779,7	5898,4	5700,5	4314,2	176,9
III region	2002	4137,6	3530,6	2559,9	2103,8	60,4
	2010	3785,1	3177,0	3004,1	1933,3	90,4
Dynamika zmian (indeks: 2002 = 100%)						
Kraj		93,5	91,9	84,3	96,8	138,0
I region		97,3	93,7	106,4	106,7	280,9
II region		95,3	144,8	112,7	96,4	123,1
III region		91,4	89,9	117,3	91,8	149,5
Struktura powierzchni (w %)						
Kraj	2002	100,0	87,4	67,6	55,7	1,4
	2010	100,0	85,9	60,9	57,7	2,0
I region	2002	100,0	90,6	73,5	55,7	0,5
	2010	100,0	87,1	80,3	61,1	1,4
II region	2002	100,0	88,8	71,0	62,8	2,0
	2010	100,0	87,0	84,0	63,6	2,6
III region	2002	100,0	85,3	61,8	50,8	1,4
	2010	100,0	83,9	79,3	51,0	2,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002 i 2010.

W 2010 roku na terenie Polski było 2 278 tys. gospodarstw rolnych i była to liczba mniejsza o 22,4% niż w 2002 roku (tabela 2). Tendencję spadkową w liczbie gospodarstw możemy zauważyć również w badanych trzech regionach. Najsilniej, o 25,9%, zmniejszyła się liczba gospodarstw w regionie zachodniej Polski (I), a w najmniejszym stopniu, o 15,6%, w regionach wschodnich (III). W Polsce centralnej w 2010 roku było o 22,3% gospodarstw mniej. Pozytywnym jest, że spadek ten był większy aniżeli w przypadku arealu upraw, ponieważ oznacza to powiększenie przeciętnej wielkości pojedynczego gospodarstwa. W efekcie powyższych zmian średnia powierzchnia użytków rolnych w polskim gospodarstwie w 2010 roku wynosiła 6,82 ha, czyli prawie 20% więcej niż w 2002 roku. Podobnie o nieco ponad 20% wzrosła średnia po-

wierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie na terenie regionu centralnego (II), przy czym w wielkościach absolutnych areał ten jest wyższy niż średnia krajowa. W 2010 roku wynosił 8,46 ha. W większym stopniu zwiększyła się średnia powierzchnia użytków rolnych w regionie zachodnim kraju (I), bo o ponad 26% i tu w dalszym ciągu poziom tej średniej jest największy. W 2010 roku przeciętnie jedno gospodarstwo dysponowało areałem 11,97 ha użytków rolnych. Najmniejsze gospodarstwa znajdują się na obszarze wschodniej Polski (III), jak również tu w najmniejszym stopniu powiększyły się one. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie wzrosła z 4,79 ha do 5,10 ha, czyli tylko o 6,5%.

Tabela 2

Liczba gospodarstw rolnych i średni areał użytków rolnych w 1 gospodarstwie

Rok	Liczba gospodarstw rolnych (tys. sztuk)				Średnia powierzchnia UR w gospodarstwie (ha)			
	kraj	region			kraj	region		
		I	II	III		I	II	III
2002	2933,0	267,62	897,25	737,80	5,70	9,47	7,04	4,79
2010	2278,0	198,37	696,90	622,70	6,82	11,97	8,46	5,10
Dynamika zmian (indeks: 2002 = 100%)								
2010	77,67	74,12	77,67	84,40	119,65	126,40	120,17	106,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002 i 2010.

2.2. Zamiany powierzchni użytkowanej ogrodniczo

W latach 2002–2010 nastąpiły również zmiany w produkcji ogrodniczej. Jak już wspomniano, znacznie (o 38,15%) wzrosła powierzchnia uprawy drzew i krzewów owocowych. Zmianie tej towarzyszył spadek liczby gospodarstw, co skutkowało wzrostem średniej powierzchni gospodarstwa (tabela 3). W 2010 roku średnia powierzchnia gospodarstwa sadowniczego w Polsce wynosiła 1,31 ha, czyli o 52,3% więcej niż w 2002 roku. Największa zmiana nastąpiła na obszarze województw I makroregionu, gdzie średnia powierzchnia wzrosła w przeciągu 8 lat ponad 5-krotnie i wynosiła w 2010 roku 2,58 ha. Był to wynik aż 2,8-krotnego wzrostu całkowitego areału sadów (głównie duże nasadzenia sadów owocowych), przy spadku o 43% liczby gospodarstw. Najmniejszy wzrost średniego areału nastąpił na obszarze III makroregionu, gdyż w 2010 roku był on jedynie o 34% większy niż w 2002 roku. Inaczej przedstawia się sy-

tuacja w przypadku produkcji ogrodniczej prowadzonej na gruntach ornych, której areal w latach 2002–2010 obniżył się. Krajowa powierzchnia uprawy warzyw gruntowych spadła o 18,56%, zaś truskawek o 11,51%. Ale jeszcze w większym stopniu, odpowiednio o 82,1% i 71,4%, zmniejszyła się liczba gospodarstw, efektem czego był bardzo duży wzrost średniego areалу uprawy warzyw i truskawek w pojedynczym gospodarstwie. Ten pierwszy zwiększył się z 0,28 ha do 1,27 ha (4,5 razy), a drugi z 0,19 ha do 0,60 ha (3,2 razy). W obu przypadkach największy spadek areálu i liczby gospodarstw był w III makroregionie, odpowiednio o 43,3% i 33,4% oraz 83,28% i 77,6%. Wyraźnie mniejszy spadek powierzchni uprawy warzyw (o 21,4%) i truskawek (o 5,7%) miał miejsce w makroregionie I, ale towarzyszył mu wzrost liczby gospodarstw (o 10,2% i 54,1%). Jest to jedyny makroregion, w którym obniżyła się średnia powierzchnia plantacji warzyw i truskawek. W przypadku II makroregionu spadek upraw dotyczył tylko warzyw gruntowych i jedynie o 8,9%, natomiast w przypadku upraw truskawek odnotowano wzrost powierzchni upraw o 8,1%. Przy wyraźnym zmniejszeniu się liczby gospodarstw (o 28,4% i 64,7%), w obu typach upraw wzrósł średni areal przypadający na 1 gospodarstwo – z 1,54 ha do 1,96 ha oraz z 0,26 ha do 0,80 ha.

Tabela 3

Liczba gospodarstw oraz powierzchnia użytkowana ogrodniczo

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw (tys. szt.)			Powierzchnia uprawy (tys. ha)			Średnia powierzchnia uprawy (ha)		
	warzywa gruntowe	truskawki	sady	warzywa gruntowe	truskawki	sady	warzywa gruntowe	truskawki	sady
	Kraj								
2002	617,2	196,15	316,80	171,30	37,96	271,00	0,28	0,19	0,86
2010	110,2	56,18	284,60	139,50	33,59	374,10	1,27	0,6	1,31
	I region								
2002	50,39	11,97	21,74	13,25	3,34	11,12	0,26	0,28	0,51
2010	55,53	18,45	12,12	10,41	3,15	31,34	0,19	0,17	2,58
	II region								
2002	174,37	61,88	91,81	83,78	16,30	124,90	1,54	0,26	1,36
2010	38,93	21,90	66,45	76,35	17,63	143,83	1,98	0,80	2,16
	III region								
2002	222,43	74,28	71,19	27,16	9,27	33,97	0,16	0,14	0,47
2010	28,76	16,83	62,47	15,38	6,17	39,40	0,53	0,41	0,63
	Dynamika zmian 2010 (indeks: 2002 = 100%)								

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw (tys. szt.)			Powierzchnia uprawy (tys. ha)			Średnia powierzchnia uprawy (ha)		
	warzywa gruntowe	tru- skawki	sady	warzywa gruntowe	tru- skawki	sady	warzywa gruntowe	tru- skawki	sady
Kraj	17,8	28,6	89,6	81,4	88,4	138,1	453,5	315,7	152,3
I region	110,2	154,1	55,7	78,6	94,3	281,6	73,1	57,1	505,8
II region	22,33	35,3	72,3	91,1	108,1	115,1	128,6	307,6	158,8
III region	12,93	22,7	87,7	56,6	66,5	115,9	331,3	292,8	134,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002 i 2010.

W przeciągu analizowanego 8-lecia nastąpiły istotne zmiany w strukturze gatunkowej produkcji warzywniczej. Przede wszystkim zmniejszeniu uległ areal upraw podstawowych gatunków, w tym najsilniej marchwi, ogórków oraz kapusty. W skali kraju areal uprawy w każdym z tych 3 przypadków zmniejszył się o około 40% (tabela 4). Podobna sytuacja wystąpiła w badanych trzech makroregionach. Warto jednak zauważyć, że zarówno w I makroregionie, jak i w III, jeszcze silniej niż przypadku wspomnianych gatunków spadła powierzchnia upraw pomidorów. W 2010 roku na obu terenach powierzchnia ta była prawie o 67% mniejsza niż w 2002 roku. Na obszarze III makroregionu w porównaniu do całego kraju nastąpił również znacznie większy spadek uprawy cebuli. Był on prawie 2 razy większy niż w pozostałych analizowanych makroregionach. W najmniejszym stopniu ograniczono uprawę podstawowych gatunków warzyw w makroregionie centralnym (II), równocześnie powiększając o 46,6% areal upraw warzyw pozostałych. W I i III makroregionie również zwiększono powierzchnię uprawy warzyw pozostałych, ale mniej, bo odpowiednio o 26,9% i tylko o 3,1%.

Tabela 4

Powierzchnia uprawy poszczególnych gatunków warzyw gruntowych

Wyszczególnienie		Polska		I region		II region		III region	
		ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%
Kapusta	2002	27 039	100	2420	100	12 160	100	4088	100
	2010	16 766	62,0	1151	47,5	8165	67,1	1330	32,5
Kalafior	2002	9772	100	304	100	3951	100	2745	100
	2010	8516	87,1	202	66,4	3712	93,9	2409	87,7
Cebula	2002	27 698	100	1836	100	18 109	100	2691	100

Wyszczególnienie		Polska		I region		II region		III region	
		ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%
	2010	22 409	80,9	1676	91,2	16 034	88,5	1110	41,7
Marchew	2002	27 767	100	1818	100	13 703	100	4652	100
	2010	16 396	59,0	1286	70,7	8740	63,7	1981	42,5
Pomidor	2002	8749	100	393	100	4940	100	1960	100
	2010	5624	64,2	132	33,5	4336	87,7	650	33,1
Ogórek	2002	18 187	100	1523	100	9223	100	2588	100
	2010	10 913	60,0	739	48,5	6022	65,2	943	36,4
Pozostałe razem	2002	41 857	100	4117	100	17 853	100	6204	100
	2010	53 121	126,9	4926	119,6	26 180	146,6	6400	103,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002 i 2010.

W okresie pomiędzy Powszechnymi Spisami Rolnymi z 2002 i 2010 roku nastąpiły zmiany również w strukturze upraw sadowniczych. W przypadku sadów z drzewami owocowymi, wśród podstawowych gatunków najbardziej wzrosła powierzchnia upraw czereśni, bo w skali kraju o 41% (tabela 5). Zmiana ta była największa na obszarze pierwszego makroregionu, gdzie w przeciągu analizowanego 8-lecia wzrosła o ponad 63%, przy wzroście jedynie o 7,6% na obszarze III makroregionu. Wzrost upraw nastąpił również w przypadku jabłoni, aczkolwiek była to zmiana znacznie mniejsza niż w przypadku poprzedniego gatunku, bo na obszarze całego kraju w 2010 roku sady jabłoniowe zajmowały powierzchnię jedynie o 12,4% większą niż w 2002 roku. Gdy przyjrzymy się zmianom w poszczególnych makroregionach widoczne jest, że na obszarze I makroregionu zmiana ta była bardzo duża. Tu areal sadów jabłoniowych zwiększył się w latach 2002–2010 2,2-krotnie. W pozostałych dwóch makroregionach był to wzrost jedynie o nieco ponad 8%. W I makroregionie zmniejszyła się natomiast powierzchnia sadów wiśniowych (o ok. 30%), śliwowych i gruszowych (po ok. 13%). Sadów gruszowych ubyło też w dwu pozostałych regionach, zaś śliwowych w II, a wiśniowych w III makroregionie. W skali kraju zmniejszyła się jedynie powierzchnia uprawy gruszek (o 7,3%). Interesującym jest ogromny wzrost arealu sadów pozostałych gatunków owoców, który w skali kraju był 5,5-krotny, a w makroregionie zachodnim (I) aż 19-krotny. Był to efekt dużych nasadzeń sadów orzechowych, wspieranych dopłatami z UE.

Tabela 5

Powierzchnia uprawy drzew owocowych w sadach wg gatunków

Wyszczególnienie		Polska		I region		II region		III region	
		ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%	ha	indeks 2002 = 100%
Ogółem drzewa	2002	215 333	100	33 056	100	56 926	100	33 978	100
	2010	266 751	123,8	55 744	168,6	66 228	116,3	39 470	116,1
Jabłonie	2002	147 091	100	5 989	100	88 774	100	23 224	100
	2010	165 452	112,4	13 335	222,6	96 244	108,4	25 222	108,6
Grusze	2002	8 258	100	519	100	4 623	100	1 190	100
	2010	7 660	92,7	455	87,6	4 330	99,6	1 145	96,2
Śliwy	2002	16 513	100	1 095	100	7 991	100	2 418	100
	2010	16 953	102,6	954	87,1	7 676	96,0	2 468	102,0
Wiśnie	2002	29 367	100	1 821	100	16 820	100	5 105	100
	2010	31 940	108,7	1 290	70,8	19 205	114,1	4 750	93,0
Czereśnie	2002	8 105	100	979	100	4 680	100	657	100
	2010	11 461	141,4	1 598	163,2	7 246	154,8	707	107,6
Pozostałe razem	2002	5 999	100	721	100	2 032	100	1 389	100
	2010	33 286	554,8	13 710	1 901,5	9 131	95,0	5 178	372,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002 i 2010.

Podsumowanie

W okresie pomiędzy Powszechnymi Spisami Rolnymi z 2002 roku i 2010 roku w polskim sektorze rolnym nastąpił wzrost znaczenia ogrodnictwa. Potwierdzeniem tego jest fakt, iż powierzchnia użytkowana ogrodniczo wzrosła w badanym 8-leciu o 13,8%, w efekcie czego wzrósł również udział tego obszaru w użytkach rolnych z 2,9% w 2002 roku do 3,6% w 2010 roku. Do tej zmiany przyczynił się głównie wzrost powierzchni upraw sadowniczych oraz plantacji krzewów owocowych. Spadła natomiast powierzchnia upraw truskawek oraz warzyw gruntowych. Największy wzrost upraw sadowniczych nastąpił na obszarze drugiego makroregionu mianowicie województw kujawsko-pomorskiego, łódzkiego i mazowieckiego. Wśród upraw sadowniczych największą dynamiką wzrostu powierzchni upraw charakteryzowały się czereśnie, których obszar wzrósł w latach 2002–2010 o ponad 41,4%. Zmiany powierzchni upraw zarówno sadowniczych jak i warzywniczych oraz spadek liczby gospodarstw przyczyniły się do wzrostu średniej powierzchni gospodarstw zajmujących się produkcją ogrodniczą. Gdzie w skali całego kraju w analizowanym okresie zwiększyła się ona o w przypadku warzyw gruntowych ponad 4,5 razy, truskawek

ponad 3-krotnie, zaś w przypadku upraw sadowniczych o ponad 50%. Przeprowadzone badania wykazały także istotne różnice w strukturze produkcji ogrodniczej we wskazanych regionach, wynikające z różnic gospodarowania na tych obszarach.

Literatura

- Babiak J., *Zmiany w strukturze rolnictwa w Unii Europejskiej*, „Roczniki Integracji Europejskiej” 2010, nr 4.
- Bożek J., Bogocz D., *Przestrzenne zróżnicowanie struktury agrarnej województwa w ujęciu dynamicznym*, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, Tarnów 2012.
- Bożek J., *Typologia krajów Unii Europejskiej pod względem podobieństwa struktury agrarnej*, „Oeconomia” 2010, nr 9 (3).
- Csaki C., Lerman Z., *Land and Farm Structure in Poland. The Department of Agricultural Economics and Research*, The Hebrew University of Jerusalem, 2001.
- Csaki C., Nucifora A., *The Agrarian Economies of Central-Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States: an Update on Status and Progress in 2001*, „ECSSD Environmentally and Socially Sustainable Development Working Paper” 2001, nr 36.
- Diepen C., Rabbiange R., *Changes in agriculture and land use in Europe*, „European Journal of Agronomy” 2000, nr 13.
- Gorzela G., *Polskie regiony w procesie integracji europejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2002, nr 2–3.
- <http://departments.agri.huji.ac.il/economics/lerman10.pdf> (18.11.2013).
- Powszechny Spis Rolny 2010. Raport z wyników województwa mazowieckiego*, GUS, Warszawa 2011.
- Użytkowanie gruntów. Powszechny Spis Rolny 2010*, GUS, Warszawa 2011.

Structural changes in the horticultural production in the three Polish macroregions

Summary

Summary: In the paper was analyzed the changes in horticultural production in the three Polish macroregions in 2002–2010 years. Research was carried out in the light of developments in agriculture and horticulture all over the country. The changes in the structure of the area, area of crops, the number of farms, and the average area of crops

in the selected branches of horticulture was analyzed. The results indicate that in 2002–2010 on the analyzed areas has increased the importance of horticulture. Mainly through increase in the importance of fruit production, including through an increase in the average area of crops. Despite the positive changes, in the regions horticultural production is still significantly fragmented.

Keywords: horticultural production, Polish macroregions, structural changes.

Translated by Wioleta Sobczak